

İSKANDINAV ÜLKELERİNDE İARE*

Nilgün BOZKURT

Bugün İskandinav ülkelerinde kütüphane sistemleri gerçekten tam anlamıyla yerleşmiş durumdadır. Yani kütüphane sistemleri yeteri kadar gelişmiştir. Dolayısı ile bugünkü kütüphane sistemlerinin gelişmeleri İskandinav ülkelerinin kütüphane alanına çok büyük imkânlar getirememektedir. Bunun yanında İskandinav ülkeleri arasındaki çok güzel bir işbirliği düzeni olduğu da apaçık görülmektedir.

Herbiri ayrı bir dile, ekonomik ve kültürel yapıya sahip olan dört İskandinav ülkesinin (İsveç, Norveç, Danimarka ve Finlandiya) aralarındaki bu derece gelişmiş işbirliği gerçekten büyük başarıdır. Fakat İskandinav ülkelerinin dışındaki bir memleketten biri, bu dört ülkenin kültürel, ekonomik yapılarının ve dış politikalarının benzer olduğunu ve bundan dolayı her sahadaki işbirliğinin kolaylıkla yapılabileceğini tahmin ederler. Kütüphaneler arası işbirliği, milletlerin kültürel ve siyasi sahadaki beraber çalışmalarının bir parçasıdır.

İskandinav ülkelerinde çok iyi bir işbirliği olmasına rağmen iarede arz ve talep arasında belirli bir boşluk, yani dengesizlik bulunmaktadır. Bu durum hakkında gerçek istatistiksel bilgileri toplayıp karşılaştırmak kolay değildir. Fakat bütün iare edilenlerin % 50 den fazlası yabancı iaredir. Bunun da önemli bir kısmını İsveç karşılar.

İsveç kütüphaneleri diğer ülkelerin kütüphane sistemlerinden daha geniş parasal kaynaklara sahip olduğundan onların basılı toplu katalogları, İsveç kütüphanelerindeki mevcut kitapların yerlerini kolaylıkla belirleyen toplu indeksleri içinde bulundurur.

Arz ve talep arasındaki dengeyi sağlayabilmek için uluslararası ödünç verme kurallarına uyulması gerekir. İskandinav ülkelerinde

* 41. IFLA Genel Kurul Toplantısı'nda, 15. VIII. 1975 günü Norveçli Kütüphaneci Rolf Dahlo tarafından verilen *Interlending in Scandinavia - Four Library Systems in Transition* başlık ve konulu tebliğden yararlanılarak hazırlanmıştır.

yüksek düzeyde eğitim ve araştırma önemli yer tutar. Geleneksel üniversite sistemindeki genişleme yeni ve çeşitli alanlarda yüksek eğitim dallarının meydana gelmesi ile olur. Bunun neticesi olarak da iare talebi büyük ölçüde artar.

İare masraflıdır ve iyi bir organizasyonun olması gereklidir. İare için bir koleksiyona sahip olmak gerçekten zor ve masraflıdır. 1971 yılında İsveç Araştırma Kütüphaneleri Komitesi (Swedish Council of Research Libraries), İngiltere'deki BLL (British Library Lending Division) gibi bir İskandinav iare kütüphanesinin kurulmasını öngören bir rapor yayınladı ve bu raporda iare kütüphanesinde periyodikler ve serilerin, bilhassa İsveç kütüphanelerinde bulunmayan periyodikler ve serilerin bulunması öngörülüyordu. Fakat böyle bir merkezi enstitünün kurulmasının İsveç kütüphaneleri için de bazı problemler meydana getireceği düşüncesi ile halen kurulamadı.

Bir merkeze bağlı olmıyan bir sistemde, herhangi bir iare işlemi toplu kataloglama ile yapılabilir, böylelikle çeşitli kütüphanelerden istifade edilebilir. İsveç, 1886 yılından beri toplanmış indekslerle meydana gelmiş ilk basılı toplu kataloga sahiptir. Bu toplu katalog, LIBRIS tarafından bazı geçici problemler çözümlendiğinde bugünkünden daha kolay bir şekilde ve yıllık baskılarla tam ve eksiksiz olarak yayınlanmış olacak.

Danimarka'nın basılı toplu katalogu 1901 yılından itibaren kart - indeks olarak yayınlanmaya başladı.

Finlandiya 1929 yılından beri toplu kataloga sahiptir. Fakat yayın gecikmelerinden dolayı Helsinki Üniversite Kütüphanesinin fiş - katalogunun kullanılması gerekli oluyor.

Dördüncü İskandinav ülkesi olan Norveç, ekonomik sebeplerden dolayı sadece periyodiklerin basılı toplu kataloguna sahiptir. Norveç, araştırma kütüphanelerindeki monograflar hakkındaki sistematik bilgi koleksiyonuna 1930 yıllarında başladı. Bu bilgi aynı zamanda fiş - katalog halinde sadece Oslo Üniversite Kütüphanesi'nde mevcuttur. Bundan dolayı Norveç'te ve kısmen Finlandiya'da iare sistemi arzu edilenden daha fazla merkezidir.

Norveç araştırma kütüphanelerinde iare sistemi, halk kütüphanelerinde olduğu gibi merkezi değildir ve talep özel kütüphanelerinden farklı olduğu için merkezi bir sistemin tercih edilmesi gerekiyor.

Danimarka'da durum biraz daha değişiktir. Bu memlekette araştırma kütüphaneleri ile halk kütüphaneleri arasında merkez vasıtaları ile bir bağlantı kurulmuştur ve 1926 dan beri toplanmış tam bir yabancı eser toplu katalogu mevcuttur. Kütüphane koleksiyonu arasında materyallerin oldukça az bir kısmını teşkil etmesine rağmen

men en çok ödünç alınan periyodiklerdir. Bundan dolayı İskandinavlar, ülkelerine ait olmıyan yabancı periyodikler için bir toplu katalog meydana getirmek istiyorlar ve bu alanda çalışıyorlar.

İskandinavların biyoloji ve tıp için bir toplu katalogları da mevcuttur. Bütün bu katalogların mevcudiyeti, meydana getirilecek bir genel toplu katalog için oldukça önem taşıyor.

İskandinav ülkelerinde iyi imkanlara sahip olan kütüphaneciliğin, bazı pratik ve günlük çalışmalarda karşılaşılan problemleri mevcuttur. Bu problemlerin en önemlilerinden biri, bibliyografik standartların her kütüphane için farklı olmasıdır. Bütün İskandinav ülkeleri kendi milli standartlarını kullanmaktadır. Fakat son zamanlarda bazı kütüphaneler kendi şekillerini değiştirerek standartlaşmaya gitmişlerdir. Bu durum da iareciler için büyük kolaylıklar sağlamıştır.

Diğer bir pratik problem ise kütüphaneler arasındaki haberleşmedir. Teleks, kütüphaneler arasındaki haberleşmeyi hızlandıran en büyük araç olarak görülüyor. Fakat çeşitli kütüphanelerin teleks hakkındaki görüşleri oldukça farklılıklar gösterir. Teleksin en çok kullanıldığı İskandinav ülkesi Finlandiya'dır. Finlandiya kütüphanelerinin iare işlemlerinin % 75 i teleks ile yapılmaktadır. Buna rağmen, genellikle İskandinav ülkelerinde kütüphane hizmetlerinde posta servisleri de önemli bir yer tutar.

Kütüphanecilik, İskandinav ülkeleri için çok büyük önem taşıyor. Dolayısı ile bu mesleğin yayılması ve desteklenmesi için İskandinav ülkeleri kütüphanecilik eğitiminde bazı reformlar yapmışlardır. Bunlardan birisi kişilere ikinci bir meslek (part-time) olarak kütüphaneciliğin öğretilmesidir. Bunun için Norveç'te 2-3 haftalık, 7 önemli konuyu kapsayan ve herhangi bir kütüphanede bir haftalık pratiği içeren kurslar tertip edilmiştir.

Kurs sırasıyla :

- 1 — Norveç'te kütüphane sistemleri tarihi,
- 2 — İdare I. (Yapılan işlerin idaresi gibi)
- 3 — Kitap satın alma ve iare,
- 4 — Kataloglama sistemi,
- 5 — Ödünç verme işlemleri,
- 6 — İdare II. (Bütçe ve muhasebe)
- 7 — Danışma kitapları,

derslerinden oluşmaktadır.

Bu dersleri başarı ile bitiren kursiyer herhangi bir kütüphanede bir haftalık bir uygulamaya tabi tutularak kendisine bir sertifika verilir. Bu kurslar aynı zamanda mektupla eğitim yöntemiyle de öğretilmektedir.